

Юрій Шайгородський

СТРАТЕГІЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ:
СВІТОГЛЯДНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ЧИННИКИ
ФОРМУВАННЯ

Досліджуються проблеми розробки стратегії суспільного розвитку в контексті сучасних політичних процесів. Виокремлено чинники, що впливають на якість прийняття та реалізацію

стратегічних рішень. Запропоновано авторське трактування поняття «стратегія суспільного розвитку», конкретизовано сутнісні риси цього феномену. Окреслено шляхи підвищення ефективності процесу прийняття стратегічних рішень.

Ключові слова: демократія, стратегія, стратегія суспільного розвитку, політичне рішення, світогляд.

Shaigorodskiy Y. Social development strategy: worldview and institutional factors of formation. *The problems of elaboration of social development strategy in the context of current political processes are investigated. The factors affecting the quality of adoption and implementation of strategic decisions are singled out. Author's interpretation of the term «social development strategy» is proposed and essential features of this phenomenon are concretized. The ways to improve strategic decision-making process are outlined.*

Keywords: democracy, strategy, social development strategy, political decision, worldview.

Початок XXI століття увійде в історію суспільного та державного розвитку України як час пошуку відповідей на виклики, що були закладені зміною стратегії цивілізаційного поступу. Становлення української держави відбувалося в умовах подолання траєкторії руху в існуючій десятиліттями до того системі координат. Проблеми розвитку, в його стратегічному вимірі, вимагали врахування комплексу принципово нових, жорстко детермінованих обставин. Вони поєднували в собі, з одного боку, необхідність розв'язання нагальних проблем (передовсім – соціально-економічного характеру), зумовлених стрімкою зміною суспільно-політичного ладу, з другого – усвідомлення й освоєння нового політичного простору і, бодай на рівні логіки, розуміння й конструювання майбутнього.

1 грудня 1991 року для України почався відлік нового «соціального часу». За П. Сорокіним та Р. Мертоном, це – час, коли «народи будують свої ери від певних визначних подій, що мають соціальні наслідки» [1, с. 116]. Серед основних характеристик «соціального часу» – якість і закономірність. Саме вони детермінують заданість майбутнього сьогоденням. Інакше кажучи, суспільний розвиток жорстко визначається стартовими умовами «соціального часу».

Отже, для розуміння проблем державного стратегування та політичного прогнозування доцільно виокремити домінантні фактори, що первісно впливали на ці умови. Адже саме основні (початкові) параметри нового соціального часу впливають на вірогідність векторів і динаміку розвитку, пов'язуючи в органічну цілісність майбутнє та минуле через сьогодення. Будь-яка стратегія розвитку виходить із необхідності врахування того, що майбутньому іманентно притаманні явища сьогодення і, найголовніше, – закономірно випливають із нього. Виходячи із розуміння «нового соціального часу» в його вимірах якостей і закономірностей, варто виокремити ті фактори, які впливали (й, багато в чому, – і надалі впливають) на розгортання «часу», його основні ознаки, що визначають «соціальні наслідки», наше сьогодення.

Ключовим на етапі становлення української держави було завдання розробки стратегії державного розвитку. Не лише як довгострокового, послідовного, конструктивного й раціонального плану дій, але, передусім, – як світоглядного, підкріпленого ідеологією (й завдяки цьому – стійкого до невизначеності умов) феномену. Лише за таких умов, на нашу думку, може бути забезпечено перетворення абстрактного у конкретне, ідеального у реальне.

Розробка державної стратегії на зорі незалежності ускладнювалася впливом низки несприятливих, хоча й об'єктивних, факторів. Серед них, на наш погляд, визначальними були ті, що пов'язані з ціннісними трансформаціями. У цьому контексті виокремимо щонайменше п'ять сув'язних і найвпливовіших чинників, які, на нашу думку, суттєво позначилися на якості рішень, що приймалися. Саме вони багато в чому й визначали закономірності суспільного розвитку. Сутність, внутрішня природа цих чинників встановлювала й об'єктивізувала взаємозв'язок між явищами і процесами, зрештою – впливала на динаміку й вектори державницького поступу.

По-перше, суспільний перехід, що відбувся на межі 1980–1990 рр., докорінно змінив політичну та ціннісну систему. Трансформації призвели не лише до необхідності «переформатування» політичних, економічних, культурних інститутів, але й стали джерелом нестійкості соціального середовища, зумовили розмитість об'єктів ідентифікації, ціннісних орієнтацій.

По-друге, однією з характерних ознак останніх десяти років минулого століття (часу становлення української незалежності), була відсутність чітко артикульованої національної ідеї. Натомість – значного поширення й домінування в масовій свідомості набули позитивно марковані ідеологеми: демократія, плюралізм, незалежність, колективне керівництво, економічна самостійність тощо. До продукування й цілеспрямованого використання ідеологем, як засобів стратегування й управління масовою свідомістю, призвели ціннісна й ідеологічна невизначеність перших років незалежності, брак належного досвіду політичного менеджменту, адаптованих до нових соціально-політичних умов та апробованих механізмів управління.

По-третє, починаючи з кінця 1980х років відбувалося переосмислення як на рівні окремих громадян, так і на рівні суспільства таких понять, як держава, економіка, ринок, свобода, гроші, особистість, право тощо. Масова свідомість збагатилася новими цінностями: свобода вибору переконань, недоторканність приватної власності, невтручання держави в особисте життя громадян. Новим змістом почали наповнюватися й так звані традиційні цінності – відповідальність, толерантність, справедливість тощо. Цінності набували певної умовності у позначенні понять, явищ та процесів, посилюючи їх образність і символізм. Усі ці, багато в чому ілюзорні, уявлення вступили у суперечність з дійсністю, основною ознакою якої було стрімке «впровадження ринку» (його вітчизняного варіанта).

По-четверте, для українського суспільства перехід від адміністративної до ринкової економіки означав докорінну зміну способу життя. На Заході процес становлення і розвитку ринкових відносин тривав кількасот років, протягом яких утвердилися законодавче поле економічного життя, норми і правила, моральні засади та цінності, які регламентували поведінку людей. Інакше – стрімко, багато в чому свавільно й хаотично – розвивалася ситуація в Україні. Значна частина населення до цього не була готовою. Більшістю людей болісно сприймалися приватизаційні процеси. Невдоволення викликали й їх перші результати, що досить швидко позначилися на рівні життя різних верств і соціальних груп. Нові умови потребували не лише інтенсивнішої праці, трудової мобіль-

ності, підвищення кваліфікації (а досить часто і перекваліфікації), але й психологічної готовності до змін. Зростала кількість людей, яким було важко адаптуватися до ринкових відносин. Це стосувалося насамперед малокваліфікованих робітників, частини службовців, працівників управлінського апарату, науковців, викладачів, інших категорій населення. Необхідність докорінної зміни соціальних установок дезорієнтувала частину молодих людей, життєві плани яких вибудовувалися в рамках геть інших стратегій.

По-п'яте, характерною ознакою тогочасся (як, до речі, й наступних десятиліть) стало розмежування політичних еліт, початок створення впливових економічних угруповань, посилення процесів матеріальної поляризації. Незбалансованість політичних, економічних, моральних, культурних цінностей і поведінкових орієнтацій деформували ставлення до освіченості, професіоналізму, чесності й порядності. Уявлення про добро і зло, про справедливість і несправедливість, моральність і аморальність набувають фрагментарності й «використовуються» задля досягнення власних або групових інтересів.

Основні характеристики «соціального часу», свідомо чи неусвідомлено, лягли в основу плану дій на початковому етапі державотворення. Твердження про те, що соціальні феномени охоплюють «символічні», а не «емпіричні» «рівності та нерівності» [1, с. 119], багато в чому визначали не лише параметри розв'язання поточних соціально-економічних й етнополітичних проблем, але й напрями проектування майбутнього. Адже досить стрімкий, а для значної частини вітчизняних підприємств (передусім військово-промислового комплексу) – несподіваний розпад промислового виробництва та кооперативних зв'язків, стагнація існуючої десятиліттями фінансово-економічної системи, інфляційні процеси стали основними ознаками часу й основним стресово-депресивним фактором.

Нагальність розв'язання гострих соціально-економічних проблем, з одного боку, та квалітет управлінської ланки, криза державного менеджменту, який через брак досвіду управління за таких екстракритичних умов не бачив шляхів ефективного подолання ситуації, що склалася, з другого – значною мірою зумовили відсутність належної уваги до проблеми розробки повномасштабної

стратегії розвитку молодого держави. Очевидно, що після руйнування однієї («комуністичної») стратегії мала би бути створена (розроблена, запозичена) інша. І не просто як поточний план «виходу із кризи», а як комплексний, цілісний, світоглядний феномен.

У цьому контексті, варто звернутися до аналізу підстав посилення «символічних» складових проблеми стратегування суспільного розвитку. Позитивно марковані ідеологи, про які вже йшлося, на певному етапі усвідомлення нових цінностей і зміни векторів розвитку суспільства відігравали вкрай позитивну роль. Варто визнати, що й результати загальнонаціонального референдуму щодо проголошення незалежності України 1 грудня 1991 р. певною мірою визначалися їх впливом та аргументами економічної раціональності. Своєрідне поєднання, взаємодія реальності й міфу, по суті, зумовили результати народного волевиявлення.

У рамках домінуючої парадигми економічної раціональності відбувалася й інформаційна кампанія щодо референдуму, підсилена досить вагомими аргументами. Використовувалися (цілком об'єктивні – див. [2]) дані про економіку України як про одну з найпотужніших у світі (щоправда, без урахування того, що була вона частиною економіки СРСР і спрямованою, передусім, на забезпечення потреб військово-промислового комплексу). «Економічні» аргументи щодо внеску України у «засіки СРСР» на кшталт: «перше місце за кількістю виплавки чавуну, вирощування цукрових буряків, виробництва тваринної продукції»; «друге – за показниками виробництва електроенергії та будівельних матеріалів, продукції хімічної промисловості та важкого машинобудування»; людський потенціал – населення 52 млн, «друге у СРСР місце за кількістю науковців (73,7 тис. кандидатів та 6,8 тис. докторів наук, 146 вищих навчальних закладів, 854 тис. студентів)» тощо для більшості населення були переконливими саме завдяки своїй раціональності. На тлі ж стрімкого економічного занепаду, що супроводжував процес розвалу СРСР, фінансово-економічні проблеми набували гострого соціального характеру, питання збереження соціуму.

Брак можливостей швидкого й ефективного розв'язання економічних проблем, з одного боку, та усвідомлення необхідності суспільної інтеграції, з другого – призвели до створення й використання нових для українського громадянства ідеологем. Адже

ідеологеми легко запам'ятовуються і створюють ілюзію раціональності. Разом із тим, поза ідеологічної системи вони приречені на розпливчастість, багаторазову зміну значень, стрімке перетворення на міфологеми. З міфологемами «Росія (США, Захід) – нам допоможуть!», «братньої багатовікової дружби», «слов'янської єдності» тощо були пов'язані не лише сподівання багатьох українців, але й політичні гасла, управлінські пошуки, іноді – й наукові розвідки. Грунтовних стратегічних розробок не було. Декларації про демократію в державному управлінні та про лібералізм в економіці теж були поза будь-якої стратегії. Хоча Україна й потребувала зрозумілої й ідеологічно забезпеченої стратегії розвитку, основою політичної практики постали інтерес і потреби.

Аналізуючи проблеми стратегії розвитку нашої країни, варто зауважити, що у 1991 році незалежність здобула Українська Радянська Соціалістична Республіка. Протягом усього часу свого існування вона, як складова частина радянської імперії у формі певного державного утворення, накопичувала як позитивний, так і негативний досвід. Чинники, які впливали на функціонування і розвиток УРСР протягом десятиліть, зі здобуттям Україною незалежності насправді нікуди не поділися. Крім досить міцної матеріально-технічної бази й розвинутої сфери виробництва, освіченого й перспективного людського ресурсу країна отримала ще й управлінську еліту з її, накопиченими десятиліттями, вміннями і навичками. Ті вміння й навички були набуті в умовах «планової економіки» і «виконання постанов». Досвіду розробки й прийняття рішень, тим паче – стратегічного планування – у «молодої» національної еліти не було.

Чи була потреба у розробці державної стратегії розвитку? Чи був запит на неї? З одного боку, саме створення незалежної держави, її входження до світового співтовариства, необхідність нагального розв'язання проблем політичного і, передовсім, соціально-економічного характеру, які залишилися у спадок від СРСР, нарешті – відчуття політичної перемоги й гордості за незалежність, які панували у масовій свідомості, – сформували суспільний запит на розробку і впровадження стратегії подальшого розвитку. З другого, як уже зазначалося, – після проголошення незалежності не відбулося суттєвих змін у складі управлінського корпусу. Представниками Президента України на місцях, як правило, призна-

чалися колишні працівники радянських і партійних структур. У так званий посткомуністичний період країна увійшла зі старою політичною елітою. Оскільки артикульованої й конкретизованої стратегії подальшого розвитку не було, більшість «нових» управлінців і надалі сповідувала дещо трансформовані під впливом «ринкових» (як вони їх розуміли) «комуністичні» цінності.

Тривалий час держава перебувала у стані своєрідної політичної (політико-управлінської) прокрастинації. (Залучення до визначення характеру тенденції, що склалася, психологічного терміна *прокрастинація* (від лат. *pro* – замість, попереду і *crastinus* – завтрашній), що означає схильність до постійного відкладання «на потім», «на завтра», на майбутнє нагальні й важливі рішення та справи, на наш погляд є доречним). Науковці [3] виокремлюють два основні види прокрастинації: відкладання прийняття рішень і відкладання виконання завдань. За умов тогочасся одна форма прокрастинації породжувала іншу, оскільки для реалізації стратегічних завдань необхідним було прийняття стратегічних рішень.

На цьому тлі номенклатурна система влади еволюціонувала через «конверсію» політичної та державної влади комуністичної номенклатури у кланово-корпоративну. Пануючі того часу методи відбудови економіки та виходу з кризи були вкрай суперечливими. Впровадження елементів ринку спиралося на адміністративні важелі, а основною формою управління залишалося «ручне керування». Посиленню цих процесів сприяли й ваучерна приватизація (результатом якої стали формування нової постсоціалістичної промислово-фінансової олігархії), й інтенсивна концентрація влади на тлі зниження життєвого рівня населення, й зростання безробіття, й соціальна апатія, й відсутність механізмів суспільного контролю.

Суттєвої уваги потребувало розв'язання зовнішньополітичних проблем: утвердження нової держави в межах її кордонів, позиціонування у світі, врахування питань, пов'язаних із «розлученням сім'ї СРСР». Особливої ваги набули міждержавні стосунки із Російською Федерацією. Разом з тим, аналіз укладених Україною і РФ протягом 1991–1997 рр. (до 31 травня 1997 р. – дати підписання Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією) двосторонніх міждержавних угод виявив певну тенденцію щодо їх предмета. Більшість угод

стосувалися проблем Чорноморського флоту, упорядкування кордону, ядерного озброєння та функціонування стратегічних сил, експлуатації стратегічних ракетних комплексів, питань власності, карбованця (із 24, укладених за той час, – 10 пов'язані з проблеми формування ВМФ Росії на базі Чорноморського флоту; 5 – упорядкування кордону; 2 – із заходами щодо ядерної зброї; 1 – про врегулювання питань правонаступництва стосовно зовнішнього державного боргу й активів колишнього Союзу РСР). Наступна (після підписання Великого договору 1997 року) міждержавна угода була парафрована лише в лютому 2001 року й стосувалася регулювання процесу переселення і захисту прав переселенців. Така цілеспрямованість і предметність у розв'язанні проблем двосторонніх відносин з боку Російської Федерації свідчить про наявність у керівництва сусідньої держави стратегічного бачення розвитку власної країни, натомість – Україні «пропонувався» Договір про дружбу та рух в «фарватері» цього розвитку.

Левову частку своїх зусиль «нова управлінська еліта» спрямовувала на збереження влади та використання можливостей «ринкової» економіки для її (влади) посилення. Інстинкт збереження влади примушував перейматися поточними проблемами: вирішення найгостріших питань економічного характеру, соціального забезпечення, запобігання соціальному вибуху. За відсутності стратегічного бачення постала необхідність пошуку «партнерів» і формування «групи інтересів».

На той час як про вагому політичну силу з економічними важелями заявив про себе «директорський корпус», основний склад якого був зосереджений у тих регіонах країни, в яких зміна політичних орієнтирів сприймалася особливо болісно. За таких умов розробка стратегії державного розвитку залишалася проблематичною, хоча й була вкрай необхідною.

За відсутності державної стратегії розвитку, долаючи поточні проблеми фінансово-економічного характеру та стримування соціального вибуху, налагоджуючи зовнішньополітичні зв'язки, зосереджуючись на вирішенні етнополітичних питань, за підтримки «директорського корпусу» проголошується «Курс радикальних економічних реформ» [4]. По суті, саме цим курсом було визначено напрям на формування певної групи власників великих інду-

тріальних підприємств і встановлення економічного контролю над колишньою радянською власністю. Новий «клас власників» більше переймався стратегією розвитку приватизованих підприємств, мінімізацією факторів державного впливу на них, а також (з цією ж таки метою) – створенням відповідних партійно-політичних структур. Протягом 1993–1997 рр. Міністерством юстиції України було зареєстровано 28 нових політичних партій [5].

До 1996 року – часу прийняття Конституції України – формування низки фінансово-промислових груп (загалом) було завершено. У країні поступово склалася самодостатня, зі значними ресурсами, олігархічна за своєю суттю і відчужена від більшості суспільства система влади. Криміналізація, корумпованість владних структур, розкрадання державного майна, протекціонізм, посилення тіншової політики, кричуща аморальність правлячої еліти з часом дедалі більше дискредитували ідеали демократії і свободи.

Прийняття Конституції України [6] мало б спонукати до вироблення й оприлюднення стратегії розвитку як мобілізуючого фактора суспільного поступу. Основний закон країни є головним джерелом розробки такої стратегії, адже Конституція виконує не лише юридичну, зовнішньополітичну, але й організаційну функцію. Як основний державний документ, Конституція, з одного боку, слугує базою для поточного законодавства, з другого – відрізняється відносною стабільністю, довготривалістю. Крім того, вона не лише визначає основи політичної, економічної та правової систем держави, її правового статусу, свободи, права й обов'язки людини, але й визнає її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Ця норма, а також визначення основних засад суспільного життя, діяльності органів влади, обов'язки держави, вказівка на демократичний, соціальний і правовий її характер (у сукупності з низкою положень, що унормовують партійно-політичну, громадську, релігійну діяльність, рівність прав громадян) могли б стати базовими у розробці стратегії суспільного розвитку.

Щоправда, Конституція України не містить згадки про стратегію розвитку [6]. Лише окремі її положення стосуються способів досягнення мети (як, наприклад, у ст. 18, яка передбачає, що здійснення зовнішньополітичної діяльності, гарантування націо-

нальних інтересів і безпеки держави має відбуватися «шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визначеними принципами і нормами міжнародного права»). Розробку та здійснення загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку Конституція покладає на Кабінет Міністрів України (ст. 116), однак – без визначення рівня стратегування цих програм. Крім того, стратегія – документ довгострокового і комплексного планування. Вона не може ухвалюватися постановою Уряду. Наявність такої стратегії – гарантія «незалежності» від зміни урядового кабінету та своєрідної «спадкоємності» у реалізації стратегії. Адже саме стратегія має визначати основні параметри й орієнтувати розробників «загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку», забезпечувати їх відповідність «генеральній лінії».

Певною мірою, цю лакуну заповнюють передбачені ст. 106 Конституції щорічні посланнями Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище країни. Але, коли йдеться про державну стратегію, мається на увазі наявність масштабного документа саме стратегічного, а не оціночного («про становище країни») або ж тактичного характеру.

Переконливим прикладом стратегічної розробки може бути Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [7]. Цей закон, прийнятий у липні 2010 року, конкретизує низку конституційних норм, визначає принципи та пріоритети державної політики у відповідних сферах, наголошує на необхідності створення умов для консолідації суспільства на основі національної системи духовних цінностей, у центрі якої людина.

Стратегічні «дух і літера» цього закону знайшли свою конкретику в прийнятому наприкінці того ж року Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [8]. У жовтні 2010 року за результатами парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» розроблені відповідні рекомендації Кабінету Міністрів України. У 2011 році на громадське обговорення винесено проект Закону України «Про основні засади державної регіональної політики» [9].

Конкретним планом заходів наповнюється «Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», затверджена Указом Президента України від 24 березня 2012 року. У червні 2013 р. [10]. Указом Президента України схвалено «Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [11] тощо.

До стратегування власної діяльності долучились і місцеві органи влади: «Бачення майбутнього української столиці, пріоритетні напрями розвитку, цільові показники, ключові ініціативи та план їх впровадження» викладено у «Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року» [12].

Усі вищенаведені документи містять орієнтацію на європейські стандарти, цінності, принципи. Разом з тим, декларації про підтримку європейських принципів і цінностей, заяви про прагнення переходу на європейські стандарти поки що не завжди супроводжуються їх дотриманням. Водночас, брак стратегії як світоглядного, довгострокового, послідовного і раціонального плану призводить до того, що реформи у будь-якій сфері життєдіяльності не встигають за ситуацією.

Аналіз політичної практики розробки сучасної державної стратегії розвитку суспільства та мобілізаційних зусиль держави, дослідження особливостей цього процесу протягом часів незалежності з урахуванням специфіки певних її етапів дає підстави зробити певні **узагальнення і висновки**.

До узагальнюючих можна віднести наше трактування поняття «стратегія». **Стратегія суспільного розвитку – світоглядно обумовлена сукупність поглядів, оцінок та принципів, які визначають загальне бачення шляхів розвитку; достатньо абстрактний, довгостроковий, максимально загальний (недеталізований), послідовний, конструктивний, раціональний, підкріплений ідеологією, стійкий до невизначеності умов середовища план досягнення успіху.** Реалізація такого плану передбачає забезпечення перетворення абстрактного у конкретне через деталізацію, пошук і апробацію засобів, постійний моніторинг, аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на зміст, його коригування тощо.

Виходячи із цих уявлень, виокремимо, щонайменше, три **сутнісні ознаки** стратегії суспільного розвитку: 1). Стратегія – найзагальніша світоглядна раціональна картина (уявлення) майбутнього та загальний

вектор його досягнення. 2). Стратегія – своєрідна матриця, що містить сукупність віри, переконань, цінностей і, водночас, – засобів й інструментів досягнення мети. 3). Стратегія – легітимований загально-визнаний і загальноприйнятний зразок («унормовуючий» шаблон) для вирішення поточних завдань, їх відповідності стратегічній меті.

Іншими словами, стратегія суспільного розвитку – це своєрідна **надія, амбітний план-проект майбутнього**, пов'язаний із оцінкою сьогоденних (стартових) позицій, потенціалу, можливостей, ресурсів і загроз. Це план, пов'язаний із прогнозом стратегії розвитку інших країн і співвіднесення з їх стратегічними цілями. Нарешті, стратегія – це передбачення шляхів глобального розвитку, цивілізаційного поступу і нашого місця в ньому. Коли мовиться про стратегію, йдеться, передусім, про майбутнє. Багато в чому – ірраціональне, багато в чому – міфологічне, оскільки стратегія – ідеальна **форма для проектування майбутнього**, але **наповнена змістом**.

Наявність універсальної ідеї (надії) – фундаментальна і ключова складова державної стратегії розвитку. Вона має бути, з одного боку, простою і зрозумілою, з другого – «символічною» й у свідомості людей безпосередньо пов'язаною із «соціальним часом». Як, наприклад, ідея свободи і демократії для Сполучених Штатів Америки, або ж – ідея справедливості, рівності й братерства для колишнього Радянського Союзу, але не «ідея» виправдання наявного стану речей.

Проектування майбутнього – аксіологічне явище – й можливе лише на певній світоглядній ідеології, на певній системі цінностей. Стратегія має не просто орієнтуватися на перспективу, але й мати ясні цілі, спиратися на моральні норми, конкретні цінності, формувати відповідні ідентичності, як інструменти саморозвитку. Рух країни у європейському напрямі створює сприятливі передумови для інтеграції у ціннісний, етичний простір Європи. Разом з тим, стратегування – це проектування образу країни, проектування майбутнього й її місця в ньому. Якою ми бачимо Україну? Якщо сучасною європейською країною, – чи може Україна створити іншу стратегію, ніж європейська? Якщо ми бачимо Україну в Європейському Союзі, то – яким ми бачимо Європейський Союз?

Для розробки і реалізації стратегії необхідно створювати певні групи інтересів. Нині для просування європейських цінностей, норм і правил необхідна широка «коаліція», об'єднання таких «груп», які

будуть діяти не в інтересах маленького прошарку людей (наведений вище приклад вітчизняної політичної практики – створення (на початку 1990-х років) «групи інтересів» – свідчення їх ефективності попри суспільну протидію), а в інтересах і за підтримки суспільства. Чи не вперше в сучасній історії суспільного розвитку роль такої «групи» може відіграти саме громадянське суспільство.

Без стратегічного мислення в політиці і в державному управлінні очікуване підписання Вільнюської угоди може залишитися лише заявкою на реалізацію нашою країною свого стратегічного вибору. У іншому випадку – підписання Угоди – може стати стратегічною програмою прогресивних змін у політичній, правовій, соціальній, зрештою – ціннісній сферах, перспективним планом адаптаційних заходів у галузях економіки, фінансів, торгівлі, енергозабезпечення, зрештою – у державному управлінні та законодавчому забезпеченні цих змін.

Очевидно, що розробка державної стратегії, оприлюднення її цілей і суспільне визнання сприяли б консолідації політичних сил, налагодженню громадського контролю за реалізацією стратегії, підвищенню довіри громадян до влади, рівень якої (довіри) протягом усього часу її (влади) діяльності залишається досить низькою. Розробка стратегії не є «публічним» дійством. Це – особлива форма державницької діяльності з об'єктивної оцінки стану, осмислення можливостей і перспектив суспільного розвитку з урахуванням усієї сукупності внутрішніх і зовнішніх впливів, тенденцій цивілізаційного розвитку. Разом з тим, стратегія не може бути прийнята й реалізована без суспільної легітимізації, адже стратегія – це своєрідний шлях досягнення суспільної надії.

1. Сорокин П. А. Социальное время: опыт методологического и функционального анализа / П. А. Сорокин, Р. К. Мертон // СОЦИС. – 2004. – № 6. – С. 112–119.

2. Народное хозяйство СССР в 1990 г. Статистический ежегодник. – М. : Финансы и статистика, 1991. – 752 с.

3. Milgram N. Personality correlates of decisional and task avoidant procrastination / N. Milgram, R. Tenne // European Journal of Personality. – 2000. – № 14. – P. 141–156.

4. Про доповідь Президента України «Про основні засади економічної та соціальної політики» / Верховна Рада України; Постанова, Доповідь від 19.10.1994 № 216/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/216/94-%D0%B2%D1%80>

5. Політичні партії / Державна реєстраційна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.drsv.gov.ua/party>

6. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

7. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

8. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.-упоряд.: Г. О. Андрощук, І. Б. Жилиєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.

9. Проект Закону України «Про засади державної регіональної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kr-admin.gov.ua/Comitet/Ua/gromada/proekt.pdf>

10. Указ Президента України «Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/14621.html>

11. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>

12. Стратегія розвитку міста Києва до 2025 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kievcity.gov.ua/content/13_strateghiya-rozvytku-2025.html